

(<http://www.nationallibrary.mn/Strategy%20plan%202010-2016.pdf>).

A Mongol Nemzeti Könyvtár jelenleg nemcsak arra nem képes, hogy digitális infrastruktúra segítségével modern könyvtári szolgáltatásokat nyújtson, de arra is alig van módja, hogy ellássa a minimális nemzeti könyvtári szolgáltatásokat, pénzügyi és kapacitásbeli problémák miatt. Elengedhetetlen tehát egy gyors és radikális reform végrehajtása, mind a könyvtári szolgáltatások, mind a szolgáltatási környezet tekintetében – intellektuális, oktatási és tudományos értelemben egyaránt.

A stratégiai terv végrehajtására 2009–2015 között két fázisban kerül sor: 1. fázis (2009–2011), 2. fázis (2012–2015).

A dokumentum átfogó célokat és feladatokat fogalmaz meg, amelyek új jártasságokat, készségeket, új struktúrát, új döntéseket, új jogi környezetet és új beruházásokat igényelnek. Sikeres végrehajtása következtében a Mongol Nemzeti Könyvtár

képes lesz 21. századi, új és megbízható, hosszú távon fenntartható szolgáltatásokat nyújtani felhasználóinak; hozzájárul a tudásalapú gazdaság és társadalom megteremtéséhez. Létrehozása és elfogadása jelentős eredménynek számít, ugyanakkor csak az első lépés megtételét jelenti. Számos szereplő félelemmel tekint végrehajtása elé, aggódik annak támogatottsága és sikeressége miatt. Ehhez az is hozzájárul, hogy az új könyvtár-épület megépítésének munkálatai sem kezdődtek még el. Vannak azonban reményre okot adó jelek is: 2008 júniusában lerakták az alapkövet, és a mongol elnök megbízta Mongólia új kuvaiti nagykövetét azzal, hogy kövesse figyelemmel a könyvtár-építési projektet.

/SEGBERT-ELBERT, Monika – FUEGI, David: *Planning the Future of the National Library of Mongolia.* = *Ariadne*, 63. sz. 2010, április 30.
<http://www.ariadne.ac.uk/issue63/segbertElbert-fuegi/>

(Kovácsné Koreny Ágnes)

A Wikipedia távlatai a felsőoktatásban

A Wikipédiát sokan kritizálják a szerkesztés módja és a tartalom minősége miatt, elsősorban a humán tudományok művelői. [1] A természettudósok sokkal megengedőbbek. Tény, hogy a Wikipedia népszerű online információforrássá vált, és mint ilyen, a felsőoktatás számára is fontos oktatási segéd-eszköz lehet. A Wikipedia egy online, szabadon szerkesztett enciklopédia, amely sokak szerint nem felel meg a tudományos elvárásoknak. Ugyanakkor vannak felsőoktatási könyvtárosok, akik a Wikipédiára mutató linkeket tesznek a könyvtári digitális gyűjteményekbe. A web 2.0 technológia interaktív lehetőségeket biztosít a használóknak, ezzel megváltoztatva az információkeresési, -használati és -megosztási szokásokat. A Wikipedia is azon információterek egyike, amelyek ezt az új közösségi információhasználatot gerjesztik. Nagyon gyors fejlődés figyelhető meg a 2001-es indulása óta, ez is az oka annak, hogy még kevés tanulmány foglalkozott a különböző felhasználói csoportokra gyakorolt hatásával, használatával a tudományos életben.

A kutatás kérdései

A tanulmány írója alapvetően arra szeretett volna választ kapni, hogy a felsőoktatási közösség a kutatói és oktatói munkájában forrásként használja-e a Wikipédiát az információkeresés során, és ha igen, milyen módon osztja azt meg a hallgatókkal és a kollégákkal. Ezen kívül azt is meg akarták tudni, vajon a Wikipédiához való viszonyulás kapcsolatban van-e a meglévő információhasználati szokásokkal. Ennek érdekében először azt vizsgálták, hogy az oktatói és a kutatói munkában mi az információforrás használatának és megosztásának a gyakorlata, másodsorban hogy ezek hatással vannak-e a Wikipedia használatára. A projektben információforrás alatt online katalógust (OPAC), online indexet/adatbázist, kereső motort és egyéb elektronikus anyagot értettek; a vizsgált változók a résztvevők jellemzői (foglalkoztatási státus, egyetemi rangsor, tudományos fokozat, tudományág, e-mailhasználat) voltak.

A cél érdekében a következő kérdésekre keresték a választ:

- Milyen az oktatásban és kutatásban az információforrások használata?
- Milyenek az információmegosztási szokások az oktatásban és a kutatásban?
- Az információforrások használata és a megosztási szokások hatnak-e a Wikipedia használatára?

Irodalmi áttekintés

A felsőoktatás minősége szempontjából fontos tényező az információ és a technológia használata. Korábbi tanulmányokban megállapították, hogy az e-mail és a web használata kapcsolatba hozható az oktatás, a kutatás és a szolgáltatás hatékonyságával. Hasonlóan bizonyították azt is, hogy az egyetemi közösség hat a tudományos információs rendszerek fejlesztésére.

Az információtechnológia használata

Az egyén szempontjából az információtechnológia alkalmazását gazdasági, kulturális, oktatási, fizikai és szociális tényezők befolyásolják, ugyanakkor a közösségek hatni tudnak az információtechnológiai fejlesztésekre.

A Wikipedia az információ létrehozásának, megosztásának, cseréjének és újrafogalmazásának új teret nyújt. Tekintettel arra, hogy az információ és az információt használó közösség hatással van egymásra, fontos tudni, használják-e a Wikipédiát a felsőoktatásban? Az USA-ban bírósági határozatoknál már egyre növekvő számban hivatkoznak a Wikipédiára. [2]

Tanulmányok a Wikipédiáról

Az egyetemi közösségek tagjainak blogjaiban is hangot adtak a Wikipédiával kapcsolatos negatív és pozitív véleményeknek. [3] Számos tanulmány összpontosított a tartalom fejlesztésére, valamint a látogatottság és a szerkesztői aktivitás alapján mért népszerűségére. [4] Az adatok alapvetően a Wikipedia forgalmi statisztikáiból és a linkekből származnak. 2006-ban Chesney felmérése szerint [5], a szakértők hitelesebbnek tartották a Wikipedia szócikkeit, mint a hozzá nem értők. További vizsgálatot javasolt, tekintettel a kisszámú mintára. 2009-ben Chen 68 hi-tech szakember Wikipédiával kapcsolatos hozzáállását tanulmányozta [6]. A szakértők úgy vélekedtek, hogy a Wikipedia az általános tájékozódáshoz egy mindig „kéznél levő”,

könnyen elérhető referenzforrás, a szócikkek száma azonban még kevés.

A kutatási módszer

Eljárás

A kutatásban résztvevők toborzásának céljából különböző tudományos és szakmai levelezőlistákra küldtek felhívást. Olyan listákat választottak, amelyeknek feliratkozott tagjai felsőoktatási könyvtárosok, informatikai szakemberek és oktatással foglalkozó munkatársak – a világ minden részéről, akik kapcsolatban állnak a karokkal és a tanszékkel, így továbbítani tudták a levelet a megfelelő helyekre. A kutatást végző személy nem tudta megállapítani, hogy végül hányan kapták meg a levelet, és azt sem, hogy hányan utasították el a válaszadást.

Résztvevők

Összességében 201-en töltötték ki eredményesen a kérdőívet. A felmérésben résztvevők többsége doktori fokozattal rendelkező, teljes munkaidőben dolgozó kari alkalmazott volt, közülük 162 fő (80,6%) az amerikai és a kanadai egyetemi rendszerből, 91 (45,3%) a társadalomtudományi területről; a válaszadók 60%-a naponta 10 vagy több alkalommal használt e-mailt.

Eszköz

Egy cég által működtetett rendszerrel készült online kérdőívet használtak, amelyben 16 Likert-skálás kérdés volt. A skálán az egyetértés mértékét kellett értékelni, és magyarázatot, véleményt is lehetett írni a kérdésekhez. A kérdőív kitöltésére szánt időt 15-30 percre becsülték. Minden fontos kérdésre kötelező volt válaszolni, és egy IP címről csak egy kérdőívet küldhettek.

Adatelemzés

A résztvevők jellemzői és az információs források használata közötti kapcsolat kiértékelésénél a kétszemponstú ANOVA elemzést (varianciaanalízis) használták. Egyszemponstú ANOVA és korrelációelemzés szolgált a résztvevők információmegosztási szokásai és a különböző információs forrásokban való keresésük közötti kapcsolat vizsgálatára. Korrelációelemzéssel állapították meg, hogy a résztvevők jellemzői és az információs források használata befolyásolta-e a Wikipedia használatát

az oktatásban, kutatásban. Az összes elemzéshez az SPSS programot használták. Az opcionális, kötetlenül írható véleményeket is kielemezték, hogy jobban megértsék a Wikipedia és az információforrások használata közötti kapcsolatot.

Megállapítások

A kérdőíveket elemezve, a kutatás kérdéseire a következő megállapításokat tudták megfogalmazni.

Milyen az oktatásban és kutatásban az információforrások használata?

A kérdéssel kapcsolatban két függő változó volt: az információforrások típusai és a résztvevők által adott rangsoruk. Független változók voltak: a résztvevők foglalkoztatási státusza (részmunkaidő és teljes munkaidő), oktatói munkaköre, egyetemi rendszere (amerikai és kanadai – szemben az európaival), egyetemi fokozatuk (master és doktor) és a tudományterületük. Az oktatói munkakört négy kategóriába sorolták: oktató, adjunktus, docens, egyetemi tanár; a tudományterületeket pedig így osztották fel: természettudományok, társadalomtudományok, humán tudományok, interdiszciplináris és egyéb. A kétszemponos ANOVA szolgált a két függő és a független változók közötti kapcsolat elemzésére. Az eredmény: ismert vagy ismeretlen téma keresésekor első helyen az online forrásokot és az online referenzszolgáltatást jelölték meg, a két függő és a független változók között nem találtak jellemző kapcsolatot.

Milyenek az információmegosztási szokások az oktatásban és a kutatásban?

A kapott válaszok kiértékelésével választ szerettek volna kapni arra, hogy mi az információ használatának és megosztásának módja? A válaszok alapján a résztvevők viszonylag gyakran használtak elektronikus információt a kutatásban, oktatásban. Az online adatbázisok és a webalapú információk használatára, a hallgatók webes források felé irányítására kapott rangsorokat a résztvevők jellemzőire vonatkozóan elemezték.

Szignifikáns kapcsolatot találtak az oktatói munkakör és a weben keresett információ használata között ($p=0,04$). Különbég volt az oktató és az egyetemi tanár ($p=0,06$), hasonlóan a docens és az egyetemi tanárcsoportok között ($p=0,04$). További szignifikáns kapcsolatot tapasztaltak az oktatói munkakör és a hallgatók körében a weben elér-

hető információforrások használatának szorgalmazása között ($p=0,02$). Különbég ($p=0,01$) volt az oktató- és a docenscsoportok között is.

A tanulmányban az egyetemi fokozat szerint két csoportot alakítottak ki: master és doktor. Alapvető kapcsolatot találtak az egyetemi fokozat és az e-mailhasználat gyakorisága ($p=0,1$), valamint a hallgatóknak a weben elérhető információk felé irányítása között ($p=0,002$). Ez azt jelenti, hogy a doktori fokozattal rendelkezők sokkal gyakrabban használtak e-mailt, és irányították a hallgatókat a web felé, mint a master fokozattal rendelkezők.

A kutatásban résztvevők tudományterülete összefüggésbe hozható a kutatásban, oktatásban használt online adatbázisokkal ($p=0,002$). Különbég ($p=0,01$) volt a természettudomány és a társadalomtudomány-csoportba, mint ahogy a természettudomány és az egyéb kategóriába tartozók között is ($p=0,003$).

A korrelációelemzés során bebizonyosodott, hogy az e-mail használatának gyakorisága összefüggött az online adatbázis-használattal ($r=0,14$, $p=0,03$) és a hallgatóknak a webalapú információ felé irányításával ($r=0,28$, $p=0,00$). Azok, akik gyakran használtak online adatbázisokat, nagyobb valószínűséggel javasoltak a hallgatóknak webes forrásokat ($r=0,18$, $p=0,05$). Ugyanezt az összefüggést találták a keresőmotorok használata és a hallgatók körében a webes információforrások használatának szorgalmazása között ($r=0,39$, $p=0,00$).

Az információforrások használata és a megosztási szokások hatnak-e a Wikipedia használatára?

Csak egy résztvevő nem tudott a Wikipediáról. A 200 válaszadó az egyéb online forrásoknál alacsonyabbra értékelte a Wikipédiát, oktatási és kutatási célra ritkábban használták és osztották meg az onnan származó információkat, és a hallgatóknak is kevésbé engedték meg a használatát a feladatmegoldásokhoz. A Wikipedia hitelességére vonatkozóan átlagosan alacsony pontokat adtak.

A korrelációs vizsgálatok rámutattak arra, hogy a résztvevők online adatbázishasználata összefüggött azzal, hogy mennyire engedték meg a Wikipedia használatát iskolai feladatokhoz ($r=-0,17$, $p=0,01$). Az elemzés a következő összefüggésekre mutatott rá: minél gyakrabban kerestek a weben, annál gyakrabban használták a Wikipédiát is a kutatásban ($r=0,39$, $p=0,00$), oktatásban ($r=0,37$, $p=0,00$)

és engedték meg az iskolai feladatokhoz ($r=0,21$, $p=0,002$), valamint tekintették hiteles forrásnak ($r=0,32$, $p=0,00$). Akik többnyire online adatbázisokat használtak, azok gyakrabban vonták kétségbe a Wikipedia hitelességét. Akik szorgalmazták, hogy a hallgatók a weben keressenek információt, nagyobb valószínűséggel használták a Wikipediát a kutatásban ($r=0,2$, $p=0,002$), oktatásban ($r=0,31$, $p=0,00$) és engedték meg a feladatmegoldásokban ($r=0,15$, $p=0,02$), mindemellett kisebb valószínűséggel vettek részt a Wikipedia szerkesztésében ($r=-0,13$, $p=0,04$). Akik gyakran használták a Wikipediát a kutatásban, nagyobb valószínűséggel használták az oktatásban is ($r=0,69$, $p=0,00$) és engedték meg ezt a hallgatóiknak is ($r=0,41$, $p=0,00$), fogadták el a hitelességét ($r=0,59$, $p=0,00$) és vettek részt a Wikipedia szerkesztésében ($r=0,36$, $p=0,00$).

A válaszadók rangsorolásáról

A számadatokon kívül az online információ és a Wikipediából vett adatok oktatásban, kutatásban való használatára vonatkozó rangsorolás okait is szerették volna tudni. Az elemzéshez a kérdések mellett megadható szöveges magyarázatokat, véleményeket használták fel. A válaszokat három kategóriába sorolták és Microsoft Excel táblázatot használtak a betűrendbe sorolásukhoz. A kategóriák: negatív vagy pozitív viszonyulás a Wikipediához, illetve a hozzáállás megváltozása.

Az online információforrások az oktatásban témában több mint 100 résztvevő a keresőmotorok használatával kapcsolatban írt.

A negatív hozzáállás kategóriába sorolták azokat a megjegyzéseket, amelyekben a keresőgépek minőségével kapcsolatban ilyeneket írtak: nem megbízható; nehéz megítélni az értéket; a források többsége ismeretlen, megbízhatatlan és kérdéses a hitelessége.

A hozzáállás megváltozása kategóriába tartoztak azok a vélemények, amelyek a keresőmotorok használatával kapcsolatosan a résztvevők változó attitűdjéről szóltak, például: „Már nem vagyok annyira sznob a keresőgépekkel kapcsolatban, mint tíz éve”.

Pozitív hozzáállásként értékelték a következő véleményeket: Az online források naprakész információt, azonnal elérhető adatokat tartalmaznak és jó a keresés funkcionalitása. Az online források nagyon fontosak a szakterülete miatt, szükséges

nekik a web/internet napi használata. Sok, jó minőségű szabadon is elérhető forrás van. A távoktatásban oktatók szívesen használtak online forrásokat, mert azokat a hallgatók is el tudták érni. Előnyben részesítették a könyvtári forrásokat, de nagyon sok jó minőségű online elérhető információ is van, és a hallgatók sokkal járatosabbak a keresőmotorok használatában. Az oktatásban olyan anyagokat kell használni, amelyek minden hallgató számára elérhetők.

Több mint 120-an írtak a Wikipediából vett információk oktatásban, kutatásban való használatával kapcsolatban.

Negatív hozzáállást fogalmaztak meg azok, akik a Wikipedia hitelességét és minőségét nem megfelelőnek minősítették, és nem tartották megbízható forrásnak.

A hozzáállás megváltozása kategóriába tartoztak azok a vélemények, amelyek szerint: új fogalmak keresésekor, illetve ismert témákkal kapcsolatban gyors információhoz jutottak; egy ismert adat ellenőrzése céljából használták, amit esetleg utána még hiteles forrásokban ellenőriztek; csak ismert témában bíztak meg a Wikipediában.

Pozitív hozzáállásként értékelték a következő véleményeket: az oktatott témáját tekintve friss információt talált a Wikipediában; a műszaki szócikkek általában világosak és tárgyyszerűek; egy téma megismerésében kiinduló információként, segítséget nyújt; népszerű kulturális témákban használható információkat ad.

Következtetések

A felmérés a statisztikai elemzés segítségével értékes eredményeket adott további kutatásokhoz, a kérdőív kérdéseire fűzött magyarázatok elemzése pedig lehetővé tette, hogy ismeretekhez jussanak a különböző információs források használatára és megosztására vonatkozó szokásokról.

A kutatásban résztvevők egyetemi fokozata, besorolása, tudományos szakterülete és e-mailhasználata befolyásolta az információmegosztási szokásokat. Az eredmények azt mutatták, hogy bár a Wikipedia elfogadottsága elég alacsony ebben a körben, de azok az oktatók és kutatók, akik egyéb online forrásokat is gyakran használnak, azok a Wikipediát is gyakrabban veszik igénybe. Ebből arra lehet következtetni, hogy azokon a fakultáso-